

HOÀN THIỆN HÀNH LANG PHÁP LÝ ĐẤU TRANH VỚI TỘI PHẠM MÔI TRƯỜNG

✉ ThS. Phạm Xuân Thương

Viện Kinh tế - Xã hội vùng Trung Bộ - Tây Nguyên

● **TÓM TẮT:** Trong những năm gần đây, tình hình vi phạm pháp luật môi trường và tội phạm môi trường ở Việt Nam diễn biến ngày càng phức tạp, tinh vi và gây hậu quả nghiêm trọng đến môi trường tự nhiên, sức khỏe cộng đồng và phát triển bền vững. Các hành vi như xả thải vượt quy chuẩn, chôn lấp chất thải nguy hại, buôn bán động vật hoang dã trái phép và khai thác tài nguyên không phép thường xuyên tái diễn, có tổ chức, gây khó khăn cho công tác phát hiện, điều tra và xử lý... Mặc dù hệ thống pháp luật về bảo vệ môi trường nhìn chung đã tương đối đầy đủ, nhưng khoảng trống trong thực thi, chế tài xử lý chưa đủ mạnh và năng lực điều tra đối với tội phạm môi trường vẫn còn hạn chế. Vì vậy, việc hoàn thiện hành lang pháp lý là một yêu cầu bức thiết để nâng cao hiệu quả đấu tranh, răn đe và phòng ngừa. Bài viết sẽ góp phần đáp ứng những vấn đề quan trọng đó.

● **Từ khóa:** Đấu tranh với tội phạm môi trường; hành lang pháp lý; hoàn thiện pháp luật; bảo vệ môi trường.

● **ABSTRACT:** In recent years, violations of environmental law and environmental crimes in Vietnam have become increasingly complex, sophisticated, and severe, causing serious consequences for the natural environment, public health, and sustainable development. Acts such as discharging waste beyond permitted standards, illegal burial of hazardous waste, illegal wildlife trade, and unauthorized exploitation of natural resources recur frequently and are often organized, posing significant challenges to detection, investigation, and handling. Although the legal system on environmental protection is generally relatively comprehensive, gaps in enforcement, insufficiently deterrent sanctions, and limited investigative capacity for environmental crimes still remain. Therefore, improving the legal framework is an urgent requirement to enhance the effectiveness of combatting, deterring, and preventing environmental crimes. This article seeks to contribute to addressing these critical issues.

● **Keywords:** Combating environmental crimes; legal framework; legal improvement; environmental protection.

Ngày nhận bài: 27/2/2026 Ngày bình duyệt: 31/3/2026 Ngày duyệt đăng: 07/4/2026

Tình hình tội phạm và các vi phạm pháp luật về môi trường ngày càng diễn biến phức tạp ở nhiều địa phương, khu công nghiệp, khu dân cư... Điều này đã làm ảnh hưởng nghiêm trọng đến môi trường đầu tư, sản xuất kinh doanh cũng như chất lượng cuộc sống của nhân dân. Để phòng ngừa, đấu tranh có hiệu quả với loại tội phạm nêu trên, các lực lượng chuyên trách về môi trường đã chủ động phối hợp triệt phá nhiều vụ án; đồng thời đề ra nhiều giải pháp đồng bộ, tích cực... Tuy nhiên, vấn đề cần thiết hiện nay là hoàn thiện hành lang pháp lý nhằm nâng cao hiệu quả trong đấu tranh với tội phạm môi trường.

HÀNH LANG PHÁP LÝ TRONG ĐẤU TRANH BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG

Đó là hệ thống các văn bản pháp luật làm căn cứ để phòng ngừa, phát hiện, xử lý vi phạm và bảo vệ quyền lợi về môi trường. Ở Việt Nam gồm:

1. *Hiến pháp*: Hiến pháp năm 2013 quy định bảo vệ môi trường là trách nhiệm của Nhà nước, tổ chức và cá nhân; mọi người có quyền sống trong môi trường trong lành.

2. *Luật*: Luật Bảo vệ môi trường 2020 (trung tâm, quan trọng nhất); Cùng các luật liên quan là: Bộ luật Hình sự (tội phạm về môi trường); Luật Xử lý vi phạm hành chính; Luật Đất đai; Luật Tài nguyên nước; Luật Lâm nghiệp; Luật Thủy sản; Luật Đa dạng sinh học.

3. *Văn bản dưới luật*: Nghị định của Chính phủ (quy định chi tiết thi hành luật, xử phạt vi phạm môi trường); Thông tư của các bộ, ngành (hướng dẫn kỹ thuật, tiêu chuẩn môi trường).

4. *Điều ước quốc tế*: Các công ước, hiệp định quốc tế về môi trường mà Việt Nam tham gia (ví dụ: biến đổi khí hậu, bảo vệ đa dạng sinh học, quản lý chất thải nguy hại...).

Như vậy, hành lang pháp lý trong đấu tranh bảo vệ môi trường là tổng hợp các

quy định pháp luật từ Hiến pháp, luật, văn bản dưới luật đến điều ước quốc tế, tạo cơ sở pháp lý để bảo vệ môi trường và xử lý các hành vi gây ô nhiễm.

CÁC KHOẢNG TRỐNG PHÁP LÝ HIỆN NAY:

1. *Chế tài và xử lý còn hạn chế*: Nhiều hành vi gây thiệt hại nghiêm trọng cho môi trường vẫn chỉ bị xử lý hành chính, không đủ sức răn đe. Khi hậu quả vượt quá mức xử lý hành chính thì việc chuyển sang xử lý hình sự gặp nhiều khó khăn. Một số quy định về thiệt hại môi trường, định giá tổn thất và trách nhiệm khắc phục chưa rõ ràng, khiến việc chứng minh trong tố tụng gặp nhiều trở ngại.

2. *Phối hợp liên ngành còn lỏng lẻo*: Cơ chế phối hợp giữa các lực lượng chức năng như cảnh sát môi trường, thanh tra môi trường, lực lượng kiểm lâm, thuế... chưa thực sự thống nhất, dẫn tới tình trạng đùn đẩy trách nhiệm, chậm trễ trong thu thập chứng cứ và xử lý vụ việc.

3. *Điều tra, truy tố và giám định thiệt hại môi trường khó khăn*: Việc xác định thiệt hại môi trường và nguyên nhân gây ra không chỉ phức tạp về khoa học mà còn khó khăn trong pháp lý nếu không có quy định rõ ràng về giám định chuyên môn và tính toán chi phí khắc phục hậu quả.

LÝ DO CẦN HOÀN THIỆN HÀNH LANG PHÁP LÝ TRONG ĐẤU TRANH BẢO VỆ MÔI TRƯỜNG:

1. *Môi trường đang bị xâm hại ngày càng nghiêm trọng*: Ô nhiễm không khí, nước, đất; suy giảm đa dạng sinh học; biến đổi khí hậu... diễn ra phức tạp. Nếu pháp luật không đầy đủ, rõ ràng thì khó kiểm soát và ngăn chặn các hành vi gây hại môi trường.

2. *Tạo cơ sở pháp lý rõ ràng để phòng ngừa và xử lý vi phạm*: Hành lang pháp lý hoàn thiện giúp xác định rõ: Hành vi nào bị cấm; Trách nhiệm của cá nhân, doanh nghiệp, cơ quan nhà nước; Chế tài xử phạt đủ mạnh.

Nhờ đó, việc xử lý vi phạm môi trường được công bằng, thống nhất và hiệu quả.

3. *Nâng cao ý thức, trách nhiệm của toàn xã hội*: Pháp luật rõ ràng giúp người dân và doanh nghiệp hiểu nghĩa vụ bảo vệ môi trường, từ đó chủ động tuân thủ, không chỉ làm theo phong trào hay đối phó.

4. *Đảm bảo quyền lợi chính đáng của người dân*: Khi môi trường bị ô nhiễm, người dân có cơ sở pháp lý để: Khiếu nại, tố cáo; Yêu cầu bồi thường thiệt hại. Điều này giúp bảo vệ sức khỏe và quyền sống trong môi trường trong lành.

5. *Góp phần phát triển kinh tế - xã hội bền vững*: Pháp luật môi trường hoàn thiện giúp cân bằng giữa phát triển kinh tế và bảo vệ môi trường, tránh đánh đổi môi trường lấy tăng trưởng trước mắt.

Việc hoàn thiện hành lang pháp lý trong đấu tranh bảo vệ môi trường là điều kiện quan trọng để bảo vệ tài nguyên thiên nhiên, sức khỏe con người và hướng tới sự phát triển bền vững của đất nước.

ĐỀ XUẤT GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN LUẬT PHÁP VÀ HỖ TRỢ THỰC THI PHÁP LUẬT

Để hoàn thiện hành lang pháp lý đấu tranh tội phạm môi trường tại Việt Nam, cần tập trung vào việc sửa đổi, bổ sung các luật liên quan (như Luật Bảo vệ môi trường, Pháp lệnh Cảnh sát môi trường) để khắc phục khoảng trống pháp lý, tăng cường cơ chế giám định thiệt hại, điều chỉnh tổ chức bộ máy, quy định trách nhiệm phối hợp, tích hợp công nghệ, và phù hợp các cam kết quốc tế, nhằm nâng cao tính răn đe và hiệu quả xử lý các hành vi vi phạm ngày càng tinh vi, bảo vệ quyền con người và phát triển bền vững.

1. Các hướng hoàn thiện trọng tâm bao gồm:

a. Sửa đổi văn bản pháp luật: Rà soát, sửa đổi Luật Bảo vệ Môi trường, các quy định về xử lý hình sự, hành chính, đặc biệt

là các văn bản dưới luật, để đồng bộ với tổ chức bộ máy nhà nước mới. Hoàn thiện Pháp lệnh Cảnh sát Môi trường, quy định rõ hơn về thẩm quyền, cơ chế phối hợp giữa các lực lượng.

b. Nâng cao hiệu quả điều tra, xử lý:

- Giám định thiệt hại: Bổ sung quy định về trung tâm giám định thiệt hại môi trường, tính toán chi phí khắc phục một cách khoa học, có sự tham gia của cơ quan chuyên môn để tháo gỡ nút thắt pháp lý hiện tại.

- Xử lý vụ việc xuyên biên giới: Tích hợp các quy định để xử lý các tội phạm môi trường xuyên quốc gia, phù hợp với các công ước quốc tế mà Việt Nam tham gia (Basel, CITES,...).

c. Hoàn thiện về tổ chức bộ máy & phối hợp: Điều chỉnh tổ chức, chức năng, nhiệm vụ của các cơ quan quản lý nhà nước về môi trường các cấp, đảm bảo tính thống nhất và hiệu quả. Xây dựng cơ chế phối hợp liên ngành, liên vùng rõ ràng hơn giữa các Bộ (TN&MT, Công an, Tư pháp,...) và địa phương.

d. Ứng dụng công nghệ & cải cách hành chính: Ứng dụng công nghệ thông tin, số hóa dữ liệu trong quản lý, giám sát môi trường, phục vụ điều tra, truy vết tội phạm. Phân cấp mạnh mẽ hơn, cải cách thủ tục hành chính, tạo điều kiện thuận lợi cho công tác phòng chống tội phạm môi trường.

e. Tăng cường tính răn đe: Nâng cao chế tài xử phạt, đảm bảo các hình phạt đủ sức răn đe, không chỉ xử lý hành chính mà còn xử lý hình sự nghiêm minh các hành vi phạm tội.

f. Phù hợp với cam kết quốc tế: Đảm bảo các quy định pháp luật nội địa tương thích với các điều ước quốc tế về môi trường, chống tội phạm xuyên quốc gia.

Mục tiêu cuối cùng là bảo vệ sức khỏe cộng đồng, hệ sinh thái, sinh kế người dân, hướng tới phát triển kinh tế xanh và bền vững, phù hợp với Hiến pháp 2013 về quyền

con người được sống trong môi trường an toàn, trong lành.

2. Giải pháp hoàn thiện luật pháp:

Để khắc phục những hạn chế nêu trên, các chuyên gia và cơ quan quản lý đã đưa ra các định hướng hoàn thiện hành lang pháp lý; cụ thể là:

a. Sửa đổi, bổ sung pháp lệnh và luật liên quan: Chính phủ Việt Nam đã ban hành Nghị quyết số 377/NQ-CP ngày 21/11/2025 về dự án Pháp lệnh sửa đổi, bổ sung một số điều của Pháp lệnh Cảnh sát môi trường, nhằm tăng thẩm quyền và mở rộng phạm vi xử lý ngay từ cơ sở. Dự thảo sửa đổi tập trung trao thêm quyền cho lực lượng cảnh sát môi trường ở cấp xã, giúp phát hiện và xử lý vi phạm sớm hơn, thay vì chỉ ở cấp huyện hoặc tỉnh như trước đây.

b. Tăng cường cơ chế phối hợp liên ngành: Xây dựng nguyên tắc chỉ huy thống nhất, phân định rõ trách nhiệm và thời hạn giữa các cơ quan liên quan. Thiết lập cơ chế chia sẻ dữ liệu, thành lập đội phản ứng nhanh khi xảy ra sự cố môi trường, và quy trình xử lý chứng cứ nhằm tránh bỏ lọt tội phạm.

c. Pháp lý hóa giám định và khắc phục thiệt hại: Bổ sung quy định về giám định thiệt hại môi trường và phương pháp tính toán chi phí khắc phục, với sự tham gia của cơ quan chuyên môn, nhằm tạo cơ sở pháp lý vững chắc trong tố tụng.

d. Điều chỉnh để phù hợp với pháp luật quốc tế: Việt Nam là thành viên của nhiều công ước quốc tế như Basel (vận chuyển chất thải nguy hại) và CITES (buôn bán động, thực vật hoang dã). Việc cập nhật và đồng bộ hóa pháp luật trong nước với các cam kết này giúp xử lý hiệu quả các vụ việc xuyên biên giới.

3. Giải pháp hỗ trợ thực thi pháp luật:
Để pháp luật đi vào thực tiễn và phát huy hiệu quả cao nhất, cần cả hệ thống giải pháp đồng bộ:

a. Ứng dụng công nghệ và trí tuệ nhân tạo: Việc ứng dụng công nghệ cao trong giám sát môi trường, phân tích dữ liệu và dự báo hành vi vi phạm sẽ giúp phát hiện sớm và hạn chế thiệt hại. Công cụ công nghệ cũng hỗ trợ thu thập chứng cứ chính xác phục vụ điều tra và truy tố.

b. Đào tạo và tăng cường năng lực cán bộ: Đào tạo chuyên sâu cho điều tra viên, thanh tra môi trường và cán bộ liên quan là yếu tố then chốt để nâng cao khả năng phát hiện và xử lý tội phạm môi trường.

c. Tăng cường tuyên truyền pháp luật: Cần đẩy mạnh tuyên truyền, nâng cao nhận thức pháp luật về bảo vệ môi trường cho người dân và doanh nghiệp, khuyến khích cộng đồng tham gia giám sát, tố giác vi phạm.

d. Tăng thẩm quyền, mở rộng phạm vi để xử lý ngay từ cơ sở: Chính phủ vừa ban hành Nghị quyết số 377/NQ-CP ngày 21/11/2025 về dự án Pháp lệnh sửa đổi, bổ sung một số điều của Pháp lệnh Cảnh sát môi trường. Theo đó, Chính phủ giao Bộ Công an chủ trì, phối hợp với các bộ, cơ quan ngang bộ và các cơ quan liên quan nghiên cứu, tiếp thu tối đa ý kiến thành viên Chính phủ.

Bộ Công an chịu trách nhiệm toàn diện về các nội dung tiếp thu, giải trình ý kiến thành viên Chính phủ, khẩn trương hoàn thiện hồ sơ dự án Pháp lệnh theo đúng quy định.

Thực tế cho thấy, trong khi hệ thống pháp luật về bảo vệ môi trường đã tương đối đầy đủ, nhưng việc thực thi vẫn còn nhiều bất cập. Không ít vi phạm chỉ bị xử lý hành chính trong khi thiệt hại gây ra là rất lớn. Công tác điều tra, giám sát còn hạn chế, chế tài xử phạt chưa đủ sức răn đe, khởi tố hình sự với tội phạm môi trường vẫn còn ít. Nhiều vụ việc khi phát hiện thì hậu quả đã vượt khả năng khắc phục.

Pháp lệnh Cảnh sát môi trường năm 2014 đã tạo khung pháp lý quan trọng cho

việc xây dựng lực lượng chuyên trách. Tuy nhiên, thực tiễn vận hành bộ máy công an không còn cấp huyện, yêu cầu nhiệm vụ mới và sự thay đổi nhanh chóng của các phương thức vi phạm đòi hỏi Pháp lệnh phải được sửa đổi, bổ sung để tăng hiệu lực và hiệu quả thực thi.

4. Để đấu tranh hiệu quả với tội phạm môi trường, cần triển khai đồng bộ nhiều giải pháp cụ thể ở cả cấp nhà nước, cộng đồng và doanh nghiệp. Có thể chia thành các nhóm sau:

a. Hoàn thiện pháp luật và tăng tính răn đe: Sửa đổi, bổ sung luật bảo vệ môi trường theo hướng rõ ràng, chặt chẽ, dễ thực thi; Tăng mức xử phạt (phạt tiền, đình chỉ hoạt động, buộc khắc phục hậu quả) đối với hành vi gây ô nhiễm nghiêm trọng; Truy cứu trách nhiệm hình sự đối với các cá nhân, tổ chức vi phạm nghiêm trọng và tái phạm.

b. Nâng cao hiệu quả thực thi và giám sát: Tăng cường năng lực cho cảnh sát môi trường, thanh tra môi trường (nhân lực, thiết bị, công nghệ). Thực hiện kiểm tra định kỳ và đột xuất, tránh tình trạng “đổi phỏ”. Ứng dụng công nghệ số (camera, cảm biến, dữ liệu vệ tinh) để giám sát xả thải, phá rừng, khai thác trái phép.

c. Phòng ngừa từ gốc: Quy hoạch phát triển kinh tế gắn với bảo vệ môi trường bền vững, không đánh đổi môi trường lấy tăng trưởng ngắn hạn; Kiểm soát chặt chẽ đánh giá tác động môi trường (ĐTM) trước khi cấp phép dự án; Khuyến khích sản xuất sạch hơn, kinh tế tuần hoàn.

d. Nâng cao nhận thức và vai trò của cộng đồng: Đẩy mạnh giáo dục môi trường trong trường học và truyền thông đại chúng; Khuyến khích người dân tố giác hành vi vi phạm, bảo vệ người cung cấp thông tin; Phát huy vai trò của các tổ chức xã hội, đoàn thể, báo chí trong giám sát.

e. Trách nhiệm của doanh nghiệp: Yêu cầu doanh nghiệp tuân thủ tiêu chuẩn môi trường, công khai thông tin xả thải; Khuyến

khích doanh nghiệp đầu tư công nghệ sạch, xử lý chất thải đạt chuẩn; Gắn trách nhiệm môi trường với uy tín và thương hiệu của doanh nghiệp.

f. Hợp tác trong nước và quốc tế: Phối hợp giữa các ngành (công an, tài nguyên - môi trường, hải quan, kiểm lâm...); Tăng cường hợp tác quốc tế trong phòng chống tội phạm môi trường xuyên biên giới (buôn bán động vật hoang dã, rác thải).

Đấu tranh với tội phạm môi trường không chỉ là trách nhiệm của cơ quan chức năng mà cần sự tham gia của toàn xã hội, kết hợp giữa pháp luật nghiêm minh - giám sát hiệu quả - ý thức cộng đồng.

Hoàn thiện hành lang pháp lý trong đấu tranh phòng, chống tội phạm môi trường đang trở thành một yêu cầu cấp thiết và mang tính chiến lược trong bối cảnh phát triển hiện nay. Trước áp lực ngày càng gia tăng của quá trình công nghiệp hóa, đô thị hóa, khai thác tài nguyên và biến đổi khí hậu, các hành vi vi phạm pháp luật về môi trường có xu hướng diễn biến phức tạp, tinh vi và gây ra những hậu quả nghiêm trọng, lâu dài đối với hệ sinh thái, sức khỏe cộng đồng và sự phát triển bền vững của đất nước. Do đó, việc xây dựng và hoàn thiện một khuôn khổ pháp lý đồng bộ, chặt chẽ và hiệu quả là điều kiện tiên quyết để nâng cao năng lực phòng ngừa, phát hiện và xử lý các hành vi xâm hại môi trường.

Trước hết, hoàn thiện hành lang pháp lý sẽ góp phần nâng cao hiệu quả xử lý vi phạm pháp luật về môi trường, khắc phục những bất cập, chồng chéo và khoảng trống trong hệ thống văn bản quy phạm pháp luật hiện hành. Việc rà soát, sửa đổi, bổ sung các pháp lệnh, luật và nghị định liên quan là cần thiết nhằm bảo đảm tính thống nhất, minh bạch và khả thi trong quá trình áp dụng pháp luật. Các quy định cần được thiết kế theo hướng rõ ràng, cụ thể, có tính răn đe cao, đồng thời phù hợp với thực tiễn quản lý và đấu tranh phòng, chống tội phạm môi trường.

Bên cạnh đó, việc mở rộng và làm rõ thẩm quyền của các cơ quan chức năng trong điều tra, xử lý tội phạm môi trường là yếu tố quan trọng để nâng cao hiệu lực thực thi pháp luật. Cùng với đó, cần tăng cường cơ chế phối hợp liên ngành giữa các lực lượng như công an, kiểm lâm, hải quan, thanh tra môi trường và chính quyền địa phương nhằm bảo đảm sự thống nhất trong chỉ đạo, chia sẻ thông tin và xử lý kịp thời các vụ việc vi phạm. Sự phối hợp chặt chẽ này sẽ giúp tránh tình trạng bỏ lọt tội phạm hoặc xử lý kéo dài, thiếu hiệu quả.

Một nội dung then chốt khác là pháp lý hóa và chuẩn hóa quy trình giám định thiệt hại môi trường. Việc xác định mức độ, phạm vi và hậu quả của hành vi vi phạm cần được thực hiện trên cơ sở khoa học, khách quan và có giá trị pháp lý rõ ràng, làm căn cứ cho việc xử lý hình sự, dân sự và hành

chính. Đồng thời, việc đồng bộ hóa pháp luật trong nước với các tiêu chuẩn, điều ước và thông lệ quốc tế về bảo vệ môi trường sẽ giúp nâng cao năng lực hội nhập, tạo cơ sở pháp lý cho hợp tác quốc tế trong đấu tranh phòng, chống tội phạm môi trường xuyên biên giới.

Như vậy, hoàn thiện hành lang pháp lý đấu tranh với tội phạm môi trường không chỉ nhằm tăng cường hiệu quả xử lý vi phạm, mà còn góp phần bảo vệ môi trường sống, bảo đảm sức khỏe cộng đồng và hướng tới mục tiêu phát triển bền vững. Đây là quá trình đòi hỏi tầm nhìn dài hạn, sự quyết tâm chính trị cao và sự tham gia đồng bộ của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội, nhằm xây dựng một hệ thống pháp luật mạnh mẽ, linh hoạt và phù hợp với yêu cầu thực tiễn trong giai đoạn mới./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. *Pháp lệnh Cảnh sát môi trường số 10/2014/UBTVQH13 về Cảnh sát môi trường quy định chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn và cơ chế tổ chức của lực lượng chuyên trách phòng, chống tội phạm môi trường.*
2. *Nghị định hướng dẫn thi hành số 105/2015/NĐ-CP của Chính phủ hướng dẫn thực hiện Pháp lệnh Cảnh sát môi trường, quy định chi tiết kiểm tra, kiểm soát và xử lý vi phạm hành chính về môi trường.*
3. *Luật Hình sự 2015 (sửa đổi)* chứa các điều khoản quy định tội phạm môi trường và chế tài hình sự đối với hành vi gây ô nhiễm, hủy hoại môi trường, trách nhiệm hình sự của cá nhân và pháp nhân.
4. *Nghị định liên quan đến phòng, chống tội phạm môi trường số 72/2010/NĐ-CP quy định về phòng ngừa và đấu tranh chống tội phạm và vi phạm pháp luật khác về môi trường (đã từng là văn bản nền tảng cho việc tổ chức, phối hợp và biện pháp nghiệp vụ).*
5. *Bài “Hoàn thiện hành lang pháp lý đấu tranh với tội phạm môi trường” (QĐND) cập nhật thực tiễn, dự án sửa đổi Pháp lệnh, mở rộng thẩm quyền và tăng cường phối hợp liên ngành.*